

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ШВЕЦОВА НАНА ЄВГЕНІВНА

УДК 339.727.22:332.012 (043.3)

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Вінниця – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Орехова Тетяна Вікторівна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародних зв'язків.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Столярчук Ярослава Михайлівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри міжнародної економіки;

кандидат економічних наук
Родіонова Тетяна Андріївна,
ДВНЗ «Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова»,
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин

Захист відбудеться «01» червня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «28» квітня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Якімова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобальний процес відтворення об'єктивно носить нерівномірний характер та представляє собою рух від однієї макроекономічної рівноваги до іншої. Коливання в русі суспільного виробництва, що регулярно повторюються протягом певного періоду, означають циклічний характер його розвитку. Сучасна наукова думка розглядає циклічність як один із способів саморегулювання ринкової економіки та форму її прогресивного розвитку. В економічній теорії немає єдиного підходу до визначення причин економічних криз та способів виходу з них, проте значна кількість досліджень підтверджує зв'язок між динамікою економічного зростання та сукупними інвестиціями. Крім того, сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням трансформаційних процесів, які обумовлені посиленням глобалізації міжнародних відносин, наростанням асиметрій розвитку окремих регіонів та окремих груп країн. Все це підсилює нерівномірний характер розвитку світового господарства і сприяє поширенню циклічних факторів економічної динаміки між різними регіонами світової економічної системи. За таких умов інвестиційні процеси зазнають значних трансформацій у рамках кожного з етапів розвитку глобальної економічної системи.

Сучасні трансформації, які відбуваються в структурі та тривалості економічних циклів, потребують постійних теоретичних досліджень у сфері антициклічного регулювання з метою подолання тенденції до поглиблення циклічних коливань при збереженні конкуренції як рушійної сили ринкової економіки. Саме тому важливість і значущість вищезазначених аспектів функціонування міжнародної економічної системи обумовлює актуальність і необхідність дослідження основних драйверів даних процесів, визначення їх ролі та масштабів впливу на архітектуру інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, а також виокремлення необхідного інструментарію управління цими процесами як на наднаціональному рівні, так і на рівні національних економічних систем.

Проблемі циклічності розвитку економіки присвячені роботи багатьох зарубіжних вчених, серед яких слід відзначити роботи К. Вікселя, У. Джевонса, К. Жугляра, Дж. Кейнса, М. Кондратьєва, С. Кузнеця, Р. Лукаса, Т. Мальтуса, К. Маркса, Л. Мізеса, В. Парето, А. Пігу, Ж. Сісмонді, М. Туган-Барановського, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера та ін. Серед робіт сучасних вітчизняних дослідників слід виділити роботи Л. Гриніна, В. Клинова, А. Коротаєва, Д. Лук'яненка, Я. Столярчук та В. Цветкова. Вивченню проблематики інвестиційних ресурсів присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як В. Бочарова, Л. Ігоніна, Т. Орехової, Т. Родіонової, І. Хаджинова та інших. Найбільш ґрунтовно теоретико-методологічні засади антициклічного регулювання досліджено у роботах А. Бернса, К. Вікселя, Дж. Гелберта, Г. Касселя, Дж. Кейнса, А. Маршала, У. Мітчела, А. Пігу, П. Самуельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, Дж. Хікса, Р. Хоутрі, Й. Шумпетера та ін. Серед вітчизняних вчених цьому питанню присвячені роботи Л. Антонюк, Я. Базилюка, В. Гейця, Я. Жаліла, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона та ін.

Незважаючи на численні наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, питання впливу глобальної економічної динаміки на процес формування та реалізації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи потребують подальшого наукового опрацювання. Особливої уваги заслуговує проблематика комплексного антицик-

лічного регулювання інвестиційного потенціалу як на національному рівні, так і на рівні глобальної економічної системи. Актуальність та необхідність вирішення цих питань зумовили вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики наукових досліджень Донецького національного університету імені Василя Стуса – держбюджетних тем «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер держреєстрації 0113U003659, 2013–2017 рр.), у рамках якої автором запропоновано методику оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічних систем, що дає можливість визначити резерви підвищення рівня інвестиційного потенціалу; «Господарський механізм сучасної економіки» (номер держреєстрації 0111U005889, 2011–2015 рр.), у межах якої обґрунтовано та доведено, що проходження глобального економічного циклу впливає на трансформацію інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи; для підтвердження отриманих висновків було застосовано метод системної динаміки, який дозволив розрахувати можливі сценарії трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи за умов циклічного розвитку глобальної економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробка науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено і вирішено такі завдання:

узагальнити теоретичні положення з виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку та удосконалити теоретико-методичний підхід до його дослідження;

уточнити категорійний апарат щодо визначення понять «інвестиційний потенціал економічної системи», «економічний цикл»;

виявити та систематизувати контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи;

удосконалити науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи;

визначити загальні тенденції глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних економічних потоків;

здійснити системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями;

запропонувати кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки;

обґрунтувати підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу;

розробити механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи з урахуванням виявлених трансформацій у процесах формування та розвитку інвестиційного потенціалу.

Об'єктом дослідження є процес трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та організаційно-економічні механізми трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки з урахуванням посилення впливу циклічного розвитку глобальної економіки.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є положення сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері дослідження проблем циклічного розвитку глобальної економіки, формування інвестиційного потенціалу та здійснення міжнародної інвестиційної діяльності. Для вирішення спланованих завдань використано такі методи дослідження економічних явищ і процесів: *теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, індукції і дедукції* – для визначення сутності та змісту поняття «інвестиційний потенціал економічної системи»; *структурно-логічного аналізу* – для побудови логіки та структури дослідження; *системного аналізу* – для дослідження процесів трансформації глобальної економічної динаміки; *метод аналізу та синтезу* – для оцінки впливу глобальної економічної циклічності на динаміку інвестицій, визначення механізмів антициклічного регулювання моделі конкурентного інноваційного розвитку національної економічної системи; *методи статистичного та економіко-математичного аналізу і моделювання* – для визначення основних тенденцій розвитку інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та національної моделі інноваційного розвитку; *графічний* – для наочного подання положень дисертації.

Інформаційною базою дослідження є офіційні матеріали та публікації комісії ООН, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму, Європейського банку реконструкції та розвитку, Єврокомісії, а також Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, офіційні видання Державної служби статистики України, тематичні збірники й довідники, монографічна та періодична література, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку та розробці науково-практичних рекомендацій з формування механізму його антициклічного регулювання на національному та наднаціональному рівнях в умовах сучасних тенденцій глобального розвитку. Основні наукові результати полягають у такому:

вперше:

визначено контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи як сукупності інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, що, за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості таких його складових, як інвестиційні ресурси та інвестиційна місткість на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях;

здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями, що проявляються у: довгостроковій тенденції до зростання основних складових інвестиційного потенціалу країн, що розвиваються, їх забезпеченості інвестиційними ресурсами

та інвестиційної місткості ринків, що формуються; структурних трансформаціях, що відбуваються у глобальних інвестиційних потоках в залежності від стадії глобального економічного циклу; секторальних трендах глобальних інвестиційних потоків, що формують ландшафт глобальної економіки новітнього технологічного укладу; суб'єктній та інфраструктурній архітектоніці глобального інвестиційного ринку; мотивації, стратегіях та формах здійснення міжнародної інвестиційної діяльності;

удосконалено:

теоретико-методичний підхід до дослідження взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку, особливістю якого є: *систематизація теоретичних підходів до вивчення циклічних коливань у глобальній економіці за рахунок включення таких ознак, як: причини та джерела виникнення, тривалість та масштаби розповсюдження, економічна природа та специфіка прояву; систематизація етапів та напрямків розвитку теоретичних знань щодо мотивів, передумов та форм здійснення інвестиційної діяльності, що дозволило визначити генезис економічних концепцій та теорій дослідження взаємозв'язку між інвестиційним розвитком та глобальною економічною динамікою;*

науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи, відмінність якого полягає у: розробці методики розрахунку *Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу країн*, що являє собою середню величину трьох індексів, які характеризують: рівень забезпеченості інвестиційними ресурсами, наявної інвестиційної місткості та інвестиційних ризиків економічної системи; індекс забезпеченості інвестиційними ресурсами запропоновано розрахувати як середню величину чотирьох стандартизованих коефіцієнтів: коефіцієнта забезпеченості фінансовими ресурсами, коефіцієнта забезпеченості інформаційно-інноваційними ресурсами, коефіцієнта забезпеченості людськими ресурсами та коефіцієнта забезпеченості природними ресурсами; індекс інвестиційної місткості запропоновано розрахувати як середню величину трьох стандартизованих коефіцієнтів: доданої вартості в промисловості, доданої вартості у сфері послуг та податкового навантаження (у % від комерційного прибутку); індекс інвестиційних ризиків запропоновано визначати на основі стандартизації коефіцієнта ведення бізнесу, який формує і публікує Всесвітній банк; а також в обґрунтуванні *алгоритму застосування даних показників* з метою ранжування країн світу за ступенем розвитку та використання ними наявного інвестиційного потенціалу;

кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки, що, на відміну від існуючих, по-перше, враховують залежність динаміки вхідних інвестиційних потоків від таких факторів впливу, як ВВП країн світу, банківські депозити, експорт товарів та послуг, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств; по-друге, оцінюють залежність вихідних інвестиційних ресурсів від таких факторів впливу, як експортно-імпортний баланс, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств, додана вартість промисловості. Верифікація запропонованої методики із застосуванням системно-динамічного моделювання забезпечує визначення системи найбільш дієвих важелів формування інвестиційного потенціалу на глобальному та національному рівнях і дозволяє сформувати систему своєчасного прийняття рішень та розробки антициклічного регулювання на всіх рівнях економічних систем;

дістали подальшого розвитку:

механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, що відрізняється від існуючих диференціацією інструментів механізму в залежності від стадії економічного циклу, а саме: стадії підйому, піку економічного зростання, кризи та відновлення, що дозволяє визначити регулятивні інструменти, спрямовані на скорочення термінів і зниження негативних ефектів фази спаду та рецесії, а також сформувати необхідні інститути та елементи інфраструктури, запас технологічної та фінансової міцності економічної системи, які є необхідними на етапі підйому та піку економічного зростання;

понятійно-категоріальний апарат дослідження інвестиційного потенціалу економічної системи в умовах глобальної циклічної динаміки через уточнення змісту понять «інвестиційний потенціал економічної системи», що, на відміну від відомих, визначається як економічна категорія, що характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективне освоєння інвестиційних ресурсів (власних та залучених) шляхом покриття її інвестиційної місткості; «економічний цикл», що, на відміну від існуючих, визначається як етап розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані в процесі дослідження теоретичні результати стали основою формування рекомендацій з підвищення ефективності механізму регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи в умовах циклічного розвитку глобальної економічної системи. Отримані наукові результати впроваджено на державному рівні та на рівні підприємств:

на державному рівні: у діяльності Комітету з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради України (довідка № 04-30/14-185/81989 від 11.04.2016 р.) – механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи, інструменти регулювання інвестиційного потенціалу на стадії стабілізації економічної кон'юнктури; Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (довідка №03/59 від 15.03.2016 р.) – методологічні підходи щодо розвитку механізмів формування інвестиційного потенціалу економічної системи; Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» (довідка № 77020-63-07/291 від 25.04.2016 р.) – рекомендації щодо оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи.

на рівні підприємств: у практичній діяльності ТОВ ДТЕК ЕНЕРГО (м. Київ) (довідка № 325/2 від 21.09.2016 р.) – результати прогнозу, побудованого на основі розробленої автором кореляційно-регресійної моделі, що описує фактори впливу на показник притоку прямих іноземних інвестицій.

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при розробці навчально-методичних комплексів і викладанні дисциплін «Міжнародний менеджмент», «Міжнародний інвестиційний менеджмент», «Оцінка і аналіз

міжнародних інвестиційних проєктів», «Транснаціональні корпорації» (довідка №114/05-04.6.9.0 від 04.10.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторські розробки теоретичних, науково-методичних та практичних положень з трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробки науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і рекомендації дисертації доповідались і отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Філософія у сучасному соціумі» (м. Донецьк, 2013 р.), «Економічна теорія в умовах глобалізації економіки» (м. Донецьк, 2014 р.), «Управління економічними системами: концепції, стратегія, інновації» (м. Київ, 2015 р.); «Promising problems of economics and management» (м. Монреаль, 2015 р.), «European practices and national reflections in the planning» (м. Свіштов, 2015 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 10 наукових робіт загальним обсягом 4,92 ум.-др. арк., у тому числі 4 статті у наукових фахових виданнях, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 255 сторінок. Робота містить 26 таблиць, з них 6 таблиць займають 6 повних сторінок, 72 рисунки, з них 6 рисунків займають 6 повних сторінок, 24 додатки на 54 сторінках, список використаних джерел із 175 найменувань на 17 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 172 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, предмет і об'єкт, сформульовано завдання, розкрито загальну методологію дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні основи дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки» узагальнено теоретичні положення з виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку й удосконалено теоретико-методичний підхід до його дослідження; уточнено категорійний апарат з визначення понять «інвестиційний потенціал економічної системи», «економічний цикл»; виявлено та систематизовано контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи; удосконалено науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи.

У результаті дослідження концепцій та теорій економічних циклів зроблено висновок, що циклічний характер розвитку економіки обумовлений наявністю

імпульсу на етапі формування нового економічного циклу і наявністю стримуючого чинника, який визначає поворотну точку від висхідного тренду до низхідного. Визначено, що джерелом зростання економіки є інновації (наукові відкриття), які дозволяють знизити вартість виробництва та підвищити віддачу на вкладений капітал. Встановлено, що інвестиції виступають інструментом реалізації інновацій, надаючи мультиплікативний ефект на стадії зростання економіки. При цьому стримуючим чинником виступає дефіцит і зростання вартості ресурсів, які використовуються у процесі виробництва, характерному для цього економічного циклу.

На основі аналізу теорій циклічного розвитку економіки систематизовано різноманітні підходи щодо трактування категорії «економічний цикл» та сформульовано авторське трактування цієї категорії як етапу розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

На основі проведеного аналізу теорій циклічного розвитку економіки систематизовано періодизацію циклічного розвитку економіки, починаючи з кін. XVIII ст. і до 2016 р. (рис. 1). Встановлено, що за всю історію капіталістичних відносин економіка пройшла 5 великих циклів Кондратьєва, кожен з яких, у свою чергу, включає 4–5 середньострокових циклів Жюгляра. Перехід від одного циклу Кондратьєва до іншого був обумовлений структурними змінами в технологіях та переходом до нового типу виробництва, обробки інформації, що стало джерелом нових можливостей зростання економіки.

У роботі уточнено категорійний апарат на основі розширення змісту понять: «інвестиційний потенціал економічної системи», що визначено як економічну категорію, яка характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективно освоєння інвестиційних ресурсів (власних та залучених) шляхом покриття інвестиційної ємності цієї економічної системи; «інвестиційний потенціал глобальної економічної системи», під яким слід розуміти сукупність усіх інвестиційних ресурсів глобальної економічної системи, які повинні бути спрямовані на забезпечення існуючої інвестиційної місткості глобальної економічної системи.

Обґрунтовано, що процес формування і використання інвестиційного потенціалу є притаманним економічним системам різних рівнів. Яскраво виражений інвестиційний процес характерний для окремих суб'єктів господарювання, галузі, регіону, національної економіки, регіонального об'єднання декількох країн і світового господарства загалом. Крім того, визначено, що категорія «інвестиційний потенціал» характерна для сучасних транснаціональних корпорацій (ТНК), бо деякі з них мають значно більший обсяг інвестиційних ресурсів і можливостей, ніж окремі держави і здійснюють значний вплив як на інвестиційні процеси кожної окремої країни, так і на інвестиційні процеси всього світового співтовариства.

Встановлено, що ще одним рівнем формування інвестиційного потенціалу є міжнародні інститути, бо вони володіють великим обсягом інвестиційних ресурсів і безпосередньо впливають на розвиток таких економічних систем, як окрема держава, регіональні об'єднання країн і глобальна економічна система загалом.

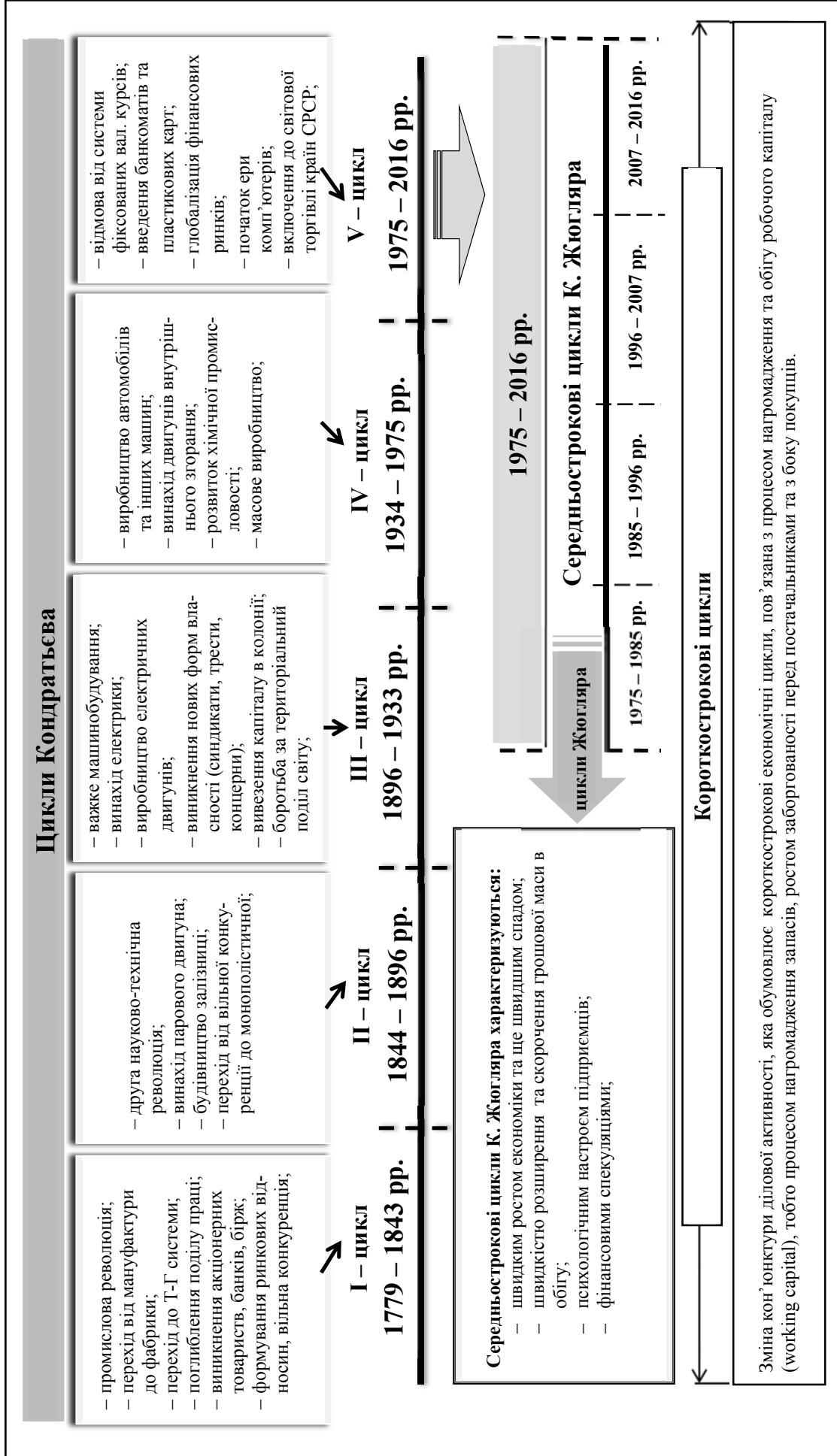

Рис. 1. Систематизація циклічного розвитку світової економіки з кін. XVIII ст. до 2016 р.

В результаті аналізу науково-методичних засад оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи розроблено інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економічної системи. В основу інтегрального індексу покладено три складові: оцінка інвестиційних ресурсів; оцінка інвестиційної місткості; оцінка інвестиційних ризиків. Кожна зі складових інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи включає набір різнопланових показників, які всебічно характеризують цю складову. Методика обчислення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи базується на синтезі стандартизованих показників у рамках кожної складової інвестиційного потенціалу економічної системи та їх ієрархічному зіставленні. Послідовне агрегування балів від рівня показників, що аналізуються, до рівня загального бала інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи можна виразити такою формулою:

$$\text{ІІПЕС}_i = \frac{I_1 + I_2 + I_3}{3} \quad (1)$$

де, ІІПЕС_i – інтегральний індекс інвестиційного потенціалу i -економічної системи; I_1 – індекс інвестиційних ресурсів i -економічної системи; I_2 – індекс інвестиційної місткості i -економічної системи; I_3 – індекс інвестиційних ризиків i -економічної системи.

У другому розділі «Емпіричні дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку» визначено загальні тенденції циклічного глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних економічних потоків; здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями.

За результатами статистичного аналізу зроблено висновок, що розвиток світової економіки має нелінійний хвилеподібний характер: до кінця 70-х років ХХ ст. спостерігається низхідний тренд розвитку світової економіки; у період з кінця 70-х років ХХ ст. і до початку 2000-х років ХХ ст. динаміка світового рівня ВВП знаходиться на вихідному тренді; з початку 2000-х років ХХ ст. і до теперішнього часу спостерігається зниження темпів зростання проаналізованого показника (рис. 2).

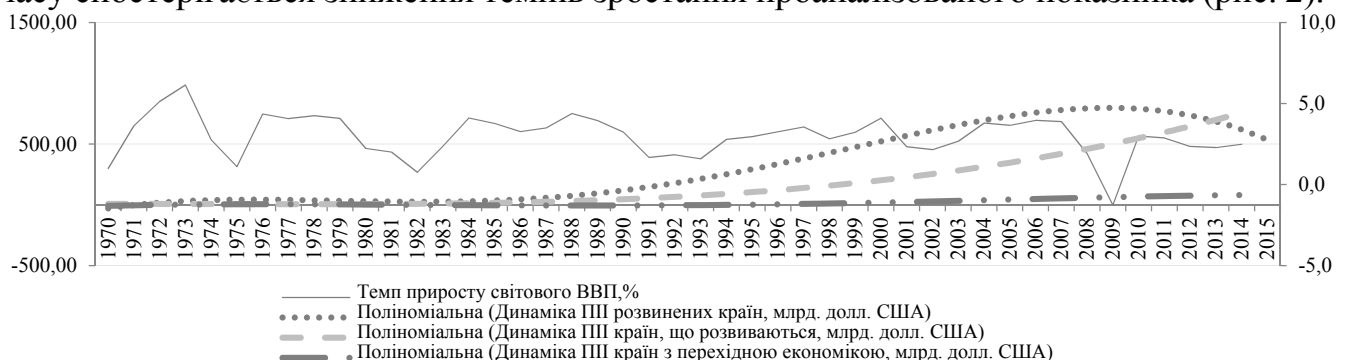

Рис. 2. Динаміка світового ВВП та ІІІ в розрізі груп країн за період 1970–2015 рр.

У ході аналізу даних встановлено, що основними країнами-драйверами глобального економічного циклу є розвинені країни, у той час як країни, що розвиваються, є найбільш чутливими до змін глобальної економічної кон'юнктури, що проявляється в більш сильних сплесках економічного зростання на стадії підйому світового економічного циклу і більш глибоким спадом показників динаміки ВВП на душу населення по даній групі країн у період стагнації світової економіки.

Встановлено, що за період з 1975 по 2015 рр. відбулися глобальні зрушення в структурі розподілу вхідних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) між групами країн (рис. 3). Досліджено, що країни, що розвиваються, з кожним роком нарощували обсяг освоєння вхідних ПІІ і в 2015 р. досягли показника в 498,8 млрд. дол. США, що склало 55% від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. Зміна в структурі відтоку ПІІ, у порівнянні з динамікою структури притоку ПІІ, демонструє деяке відставання в обсягах, які припадають на країни, що розвиваються. Виявлені тенденції свідчать про здатність і все більшу готовність країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою до освоєння ПІІ. Однак вказані групи країн станом на 2014 р. не володіють достатніми інвестиційними ресурсами, які дозволили б сформувати нейтральний нетто-баланс притоку і відтоку ПІІ.

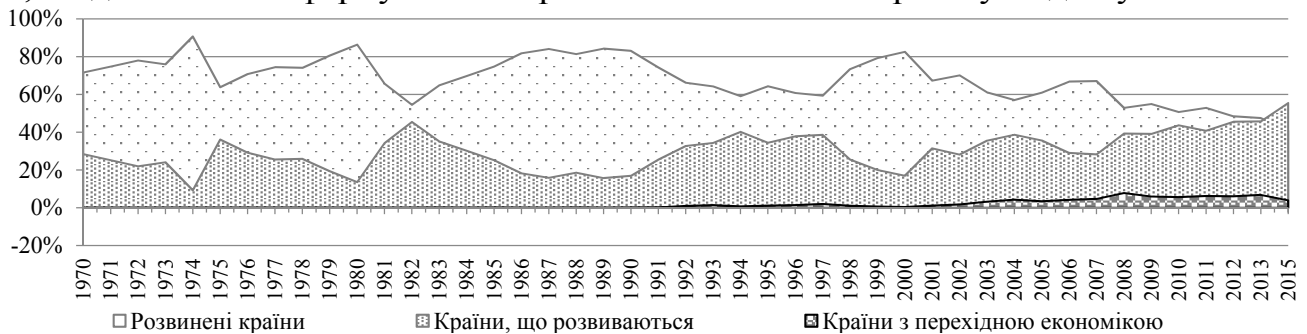

Рис. 3. Дольова структура вхідних ПІІ у розрізі груп країн за період 1970-2015 рр.

На основі запропонованого інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи проведено оцінку інвестиційного потенціалу країн світу. Результати цієї оцінки дозволили виділити три групи країн за рівнем інвестиційного потенціалу: країни з високим рівнем інвестиційного потенціалу; країни з середнім рівнем інвестиційного потенціалу та країни з низьким рівнем інвестиційного потенціалу. До групи з високим рівнем інвестиційного потенціалу увійшли такі країни: США, Сінгапур, Ірландія, Корея, Швейцарія, Данія, Німеччина, Австралія, Великобританія, Канада, Китай, Нідерланди, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Малайзія, Австрія, Чехія, Естонія, Люксембург та Об'єднані Арабські Емірати.

Проведений аналіз засвідчив, що США з показником інтегрального індексу інвестиційного потенціалу 9,5 балів зайняли перше місце. Отриманий результат обумовлений тим, що в країні спостерігається високий рівень ведення бізнесу, що свідчить про низькі інвестиційні ризики та сприятливі умови для ведення бізнесу, й найвищий рівень інвестиційних ресурсів, що свідчить про наявність та здатність формувати значні обсяги інвестиційних ресурсів. Також слід зазначити, що в США досить високий показник інвестиційної місткості в 8,7 бала, обумовлений високою долею доданої вартості, що формується у сфері виробництва та послуг.

За результатами проведеного дослідження Сінгапур зайняв друге місце з інтегральним індексом інвестиційного потенціалу 9,4 бала. Найвищий показник Сінгапуру був присвоєний за рівнем інвестиційних ризиків з коефіцієнтом 9,9 бала, індекс інвестиційної місткості – 9,8. При цьому індекс інвестиційних ресурсів знаходиться на середньому рівні – 8 балів, що свідчить про сприятливі умови для ведення бізнесу, наявність та можливість залучення фінансових ресурсів, а також про високий рівень розвитку людського капіталу в Сінгапурі. Розрахований інтегральний індекс інвестиційного потенціалу виступає об'єктивною оцінкою ефективності політики Сінгапуру у сфері розвитку людського капіталу та стимулювання інвестиційної активності. Невисокий кое-

фіцієнт індексу інвестиційних ресурсів, перш за все, свідчить про відсутність природних ресурсів (нафта, природний газ, вугілля, мінерали) на території Сінгапуру.

Проведені дослідження підтвердили, що інвестиційний потенціал Китаю потребує подальшого розвитку. Країна посідає 11 місце в ранжирі за інтегральним індексом інвестиційного потенціалу з коефіцієнтом 8,3 бала. При цьому за показником інвестиційних ресурсів Китай має максимальну оцінку в 10 балів, у той час, як показники інвестиційної місткості та інвестиційних ризиків демонструють середній рівень.

У третьому розділі «Механізми формування антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи» запропоновано кількісні заходи визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки; обґрунтовано підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу; розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи з урахуванням виявлених трансформацій у процесах формування та розвитку інвестиційного потенціалу.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що за умов циклічного розвитку глобальної економічної системи зазнали трансформації не лише процес формування та напрямки реалізації інвестиційного потенціалу, а й напрямки та інструменти антициклічного регулювання економіки, які застосовувалися під час «Великої депресії» 1929–1930 рр. та у період «Великої рецесії» 2008–2009 рр.

На основі кореляційно-регресійного аналізу серед основних чинників впливу на динаміку притоку ПІІ відібрано такі показники: внутрішній валовий продукт, банківські депозити, експорт товарів і послуг, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств. На основі проведеного аналізу було отримано рівняння лінійної регресії:

$$y = -2.8365 \cdot 10^{12} + 0.1617 \cdot x_1 - 0.1064 \cdot x_2 + 0.3726 \cdot x_3 - 0.2665 \cdot x_4 \quad (2)$$

де y – приток ПІІ глобальної економіки; x_1 – ВВП глобальної економіки; x_2 – банківські депозити в рамках глобальної економіки; x_3 – експорт товарів у рамках глобальної економіки; x_4 – витрати на кінцеве споживання домашніх господарств.

Економічна сутність отриманого рівняння полягає у наступному: 1) збільшення величини внутрішнього валового продукту на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПІІ на 0,1617 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 2) збільшення розмірів банківських депозитів на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПІІ на 0,1064 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 3) збільшення розмірів експорту товарів і послуг на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПІІ на 0,3726 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 4) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПІІ на 0,2665 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу серед основних чинників впливу на формування відтоку ПІІ відібрано такі: експортно-імпортний баланс, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств, додана вартість, сформована у промисловості. На основі проведеного аналізу було отримано рівняння лінійної регресії:

$$y = 1.6939 \cdot 10^{12} + 14.3523 \cdot x_1 - 0.2354 \cdot x_2 + 0.3452 \cdot x_3 \quad (3)$$

де y – відток ПІІ глобальної економіки; x_1 – експортно-імпортний баланс глобальної економіки; x_2 – витрати на кінцеве споживання домашніх господарств; x_3 –

додана вартість сформована в промисловості в рамках глобальної економіки.

Економічна сутність отриманого рівняння полягає у наступному: 1) збільшення величини експортно-імпортного балансу на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПШ на 14,3523 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 2) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення відтоку ПШ на 0,2354 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 3) збільшення доданої вартості (промисловість) на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПШ на 0,3452 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

У роботі проведено моделювання системи взаємодії економічних циклів та інвестиційного потенціалу за допомогою інструменту ППП PowerSim, що дозволяє провести сценарний аналіз інвестиційного потенціалу економічних систем з різним рівнем розвитку в залежності від параметрів, що задаються, і передбачити можливі наслідки негативного впливу того чи іншого фактору на ключові показники (рис. 4).

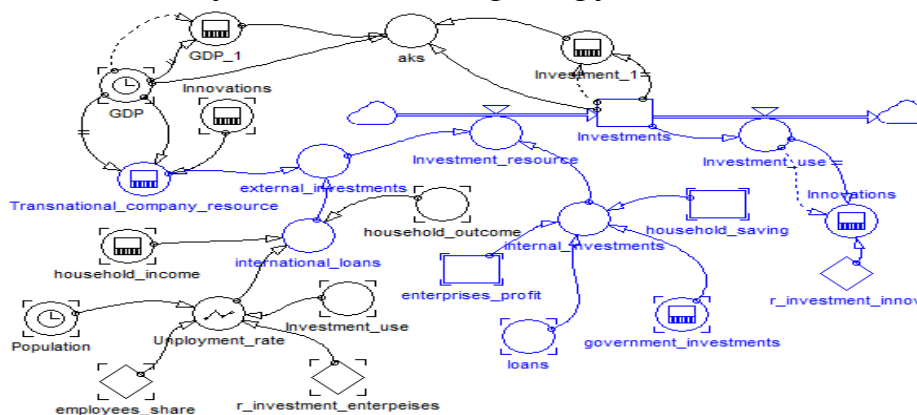

Рис. 4. Системно-динамічна модель формування і розподілу інвестиційних ресурсів у рамках економічної системи

Встановлено, що базовими залежностями системно-динамічної моделі формування і розподілу інвестиційних ресурсів у рамках економічної системи є: 1) обсяг інвестиційних надходжень, що визначається величиною капіталовкладень міжнародних організацій і регіональних об'єднань, а також ТНК (у вигляді прямих іноземних інвестицій). Доведено, що, крім зовнішніх джерел, інвестиційні ресурси поповнюються за рахунок кредитних коштів, державних програм підтримки, заощаджень населення та частки прибутку приватного сектору економіки; 2) обсяг ВВП, що визначається на основі модифікованої виробничої функції Кобба-Дугласа, яка враховує вплив науково-технічного прогресу на ефективність виробничої діяльності економічних систем. Розроблена модель дозволяє спрогнозувати і оцінити взаємодію рівня ВВП і інвестиційних ресурсів, аналіз якого дозволяє прийняти своєчасні рішення, і розробити програми антикризового управління в рамках економічної системи.

На основі виявлених сильних та слабких сторін антициклічного регулювання в період Великої депресії та Великої рецесії та з урахуванням існуючих вимог глобальної економічної системи розроблено систему антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи (рис. 5), основними елементами якої виступають дві підсистеми: підсистема антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і підсистема антициклічного регулювання на рівні національної економіки.

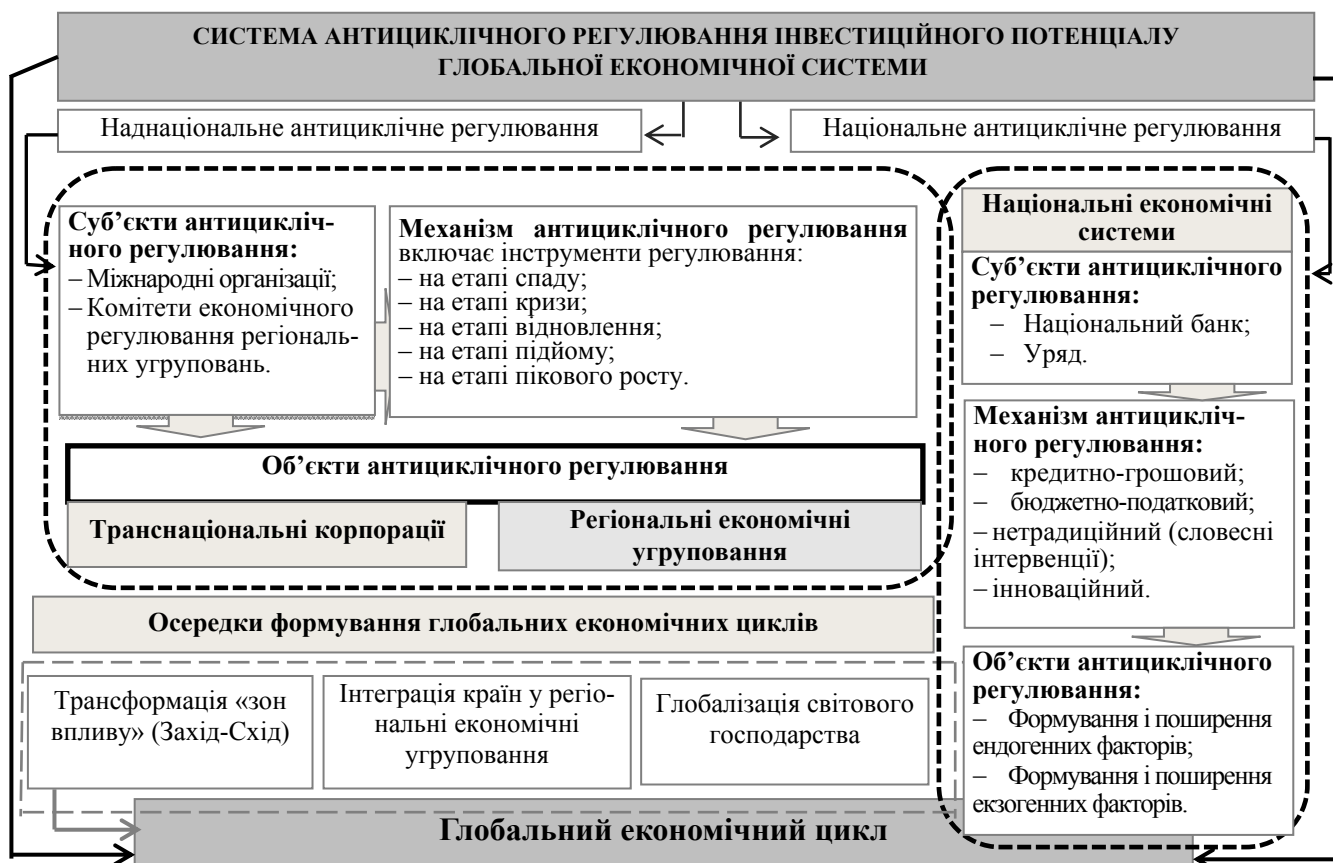

Рис. 5. Система антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи

Обґрунтовано, що система наднаціонального антициклічного регулювання спрямована на регулювання процесу формування та поширення екзогенних факторів глобальних економічних циклів, її основним завданням є: виявлення і стримування асиметрій глобального економічного розвитку; виявлення та усунення основних каналів поширення циклічних процесів у рамках світового господарства; стимулювання створення технологічного запасу міцності на противагу виникаючій асиметрії розвитку глобальної економіки; стимулювання розвитку системи конкурентних переваг на рівні окремих регіонів і галузей; створення глобального стабілізаційного фонду для підтримки економічних систем під час кризи. Система національно регулювання циклічних процесів спрямована як на виявлення і регулювання циклічних процесів «привнесених ззовні», так і на виявлення та регулювання циклічних процесів, що формуються всередині національної економіки.

За результатами проведеного дослідження розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи (рис. 6), що включає інструменти управління інвестиційним потенціалом на всіх етапах економічного циклу, а саме: на етапах підйому, піку економічного циклу, кризи, відновлення. Реалізація запропонованого механізму дозволить сформувати необхідні інститути та елементи інфраструктури на етапі відновлення; запас технологічної та фінансової міцності на етапі підйому та піку економічного циклу, що, у свою чергу, буде виступати необхідним резервом для подолання спаду інвестиційної активності на етапі спаду та кризи.

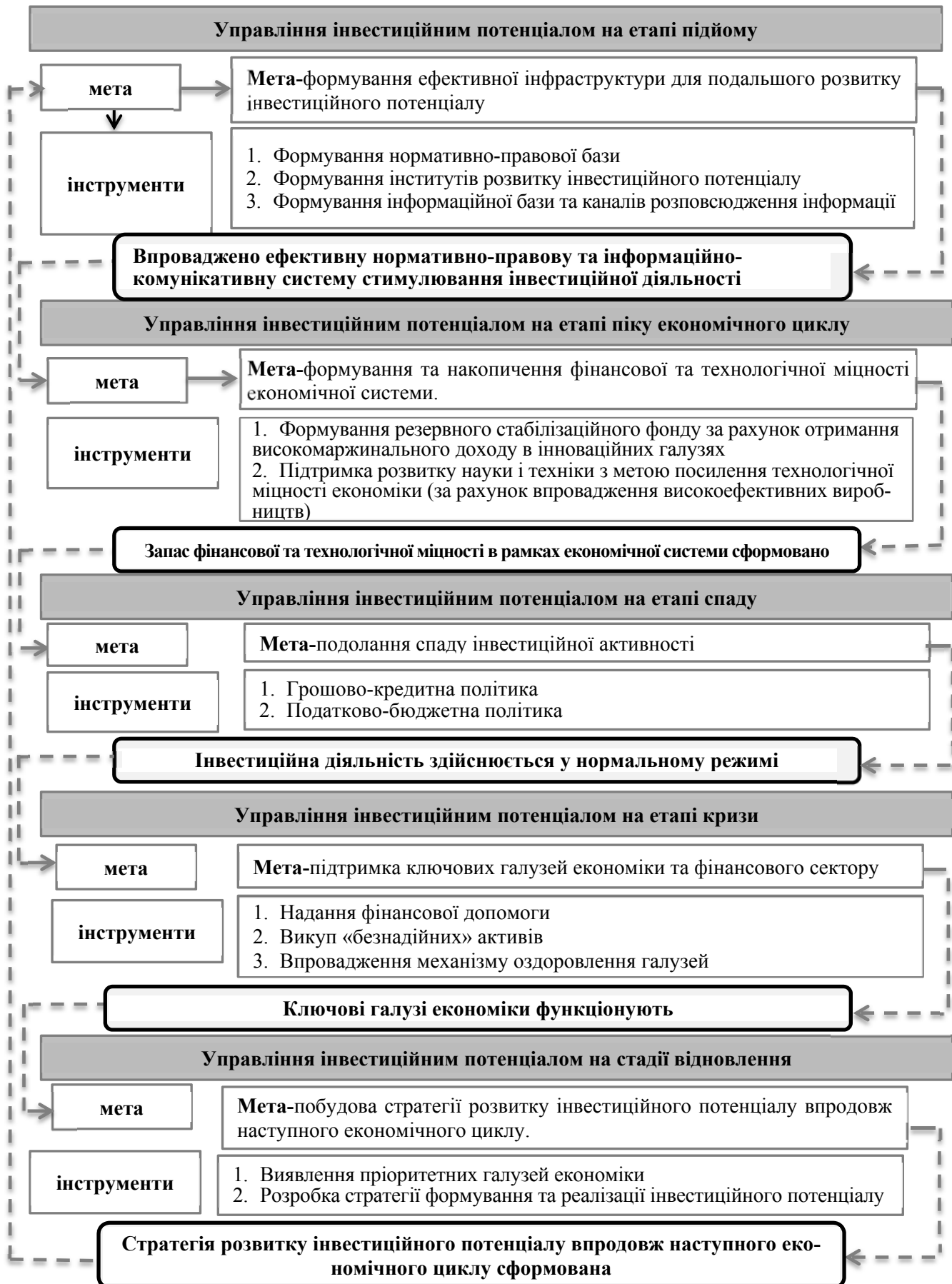

Рис. 6. Механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження вирішено важливе науково-практичне завдання удосконалення теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробки науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку. Основні висновки дослідження полягають у такому:

1. Узагальнення теоретичних положень щодо виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку дозволило розробити теоретико-методичний підхід до його дослідження, підґрунтям якого є: систематизація теоретичних підходів до вивчення циклічних коливань у глобальній економіці; систематизація етапів та напрямків розвитку теоретичних знань щодо мотивів, передумов та форм здійснення інвестиційної діяльності. Використання методичного підходу дозволило визначити генезис економічних концепцій та теорій дослідження взаємозв'язку між інвестиційним розвитком та глобальною економічною динамікою.

2. Удосконалено категорійний апарат дослідження щодо уточнення змісту понять «інвестиційний потенціал економічної системи», що визначається як економічна категорія, яка характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективно освоєння інвестиційних ресурсів шляхом покриття її інвестиційної місткості; «економічний цикл», що запропоновано трактувати як етап розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

3. Виявлено та систематизовано контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, що характеризуються як сукупність інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, які, за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості таких його складових, як інвестиційні ресурси та інвестиційна місткість.

4. Обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи, у межах якого удосконалено інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економічної системи, що має включати три складові: оцінка інвестиційних ресурсів, оцінка інвестиційної місткості, оцінка інвестиційних ризиків, та розроблено алгоритм застосування запропонованих показників з метою ранжування країн світу за ступенем розвитку та використання ними наявного інвестиційного потенціалу. Вдосконалена методика обчислення інтегрального індексу базується на синтезі показників у рамках кожної складової інвестиційного потенціалу економічної системи та їх ієрархічному зіставленні.

5. На основі проведеної оцінки визначено загальні тенденції циклічного глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних інвестиційних потоків. Проведені дослідження довели, що основними країнами-драйверами глобального економічного циклу є розвинені країни, про це

свідчить найбільша синхронність у показниках зростання світового ВВП на душу населення і темпів зростання даного показника розвинутих країн. Країни, що розвиваються, є найбільш чутливими до змін глобальної економічної кон'юнктури, що проявляється в більш потужних сплесках економічного зростання на стадії підйому світового економічного циклу і більш глибоким спадом показників динаміки ВВП на душу населення по даній групі країн у період стагнації світової економіки.

6. Здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями, що проявляються у: довгостроковій тенденції до зростання основних складових інвестиційного потенціалу країн, що розвиваються; структурних трансформаціях, які відбуваються у глобальних інвестиційних потоках; секторальних трендах глобальних інвестиційних потоків; суб'єктній та інфраструктурній архітектоніці глобального інвестиційного ринку; стратегіях та формах здійснення міжнародної інвестиційної діяльності.

7. Запропоновано кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки, що враховують ступінь впливу економічних циклів на основні макроекономічні показники, такі, як ВВП, дефіцит або профіцит бюджетних коштів, відношення експорту та імпорту, рівень безробіття, рівень заощаджень населення, і як наслідок, впливу цих показників на процес формування інвестиційного потенціалу економічної системи. Побудована системно-динамічна модель важелів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи дозволяє провести сценарний аналіз інвестиційного потенціалу економічних систем з різним рівнем розвитку в залежності від параметрів, що задаються, сформувати систему своєчасного прийняття рішень та розробки антикризового управління на всіх рівнях економічних систем.

8. Обґрунтовано підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу шляхом формування системи антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, основними елементами якої виступають дві підсистеми: підсистема антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і підсистема антициклічного регулювання на рівні національної економіки. Система наднаціонального антициклічного регулювання спрямована на регулювання процесу формування та поширення екзогенних факторів глобальних економічних циклів та сприятиме виявленню та стримуванню асиметрій глобального економічного розвитку, стимулюванню розвитку системи конкурентних переваг на рівні окремих регіонів і галузей, створенню глобального стабілізаційного фонду для підтримки економічних систем.

9. Розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, у рамках якого виокремлено цілі та інструменти управління інвестиційним потенціалом на всіх етапах економічного циклу (на етапах підйому, піку економічного циклу, кризи, відновлення), що сприятиме забезпеченню комплексного підходу до регулювання економіки, використовуючи інструменти податково-бюджетного, кредитно-грошового механізму, словесні інтервенції, стимулювання інноваційної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Швецова Н. Е. Инвестиционный потенциал отрасли: теоретические подходы к определению сущности / Н. Е. Швецова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. тр. – Ростов-на-Дону-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2013. – С. 376–379 (0,75 д.а.).

2. Швецова Н. Є. Особливості циклічного розвитку глобальної економіки / Н. Е. Швецова // Вісник Донецького національного університету. Серія В : економіка і право. – 2014. – № 2. – С. 209–213 (0,87 д.а.).

3. Швецова Н. Є. Генезис та еволюція поняття «інвестиції» / Н. Є. Швецова // Схід : аналітично-інформаційний журнал. – 2014. – № 6 (132). – С. 61–65 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,75 д.а.).

4. Швецова Н. Е. Исследование тенденций и циклов глобальной экономической динамики / Н. Е. Швецова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : Збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – Вип. 2(12). Т. 2. – С. 143–151 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,85 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

5. Shvetsova N. E. The investment component of the cyclic economic development / N. E. Shvetsova // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 48–53 (0,33 д.а.).

6. Швецова Н. Е. Структура и динамика глобальных инвестиционных потоков / Н. Е. Швецова // Економічний простір : Збірник наукових праць. – № 106. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2016. – С. 58–69 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,73 д.а.).

Публікації за матеріалами конференцій

7. Швецова Н. Е. Деньги как основа инвестиций / Н. Е. Швецова // Філософія у сучасному соціумі: Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Донецьк, 24–26 квітня 2013 р.). – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – С. 208–210 (0,17 д.а.).

8. Швецова Н. Е. Воспроизводство инвестиционного потенциала промышленного сектора как основа экономического роста экономики Украины в условиях глобализации / Н. Е. Швецова // Економічна теорія в умовах глобалізації економіки: Тези доповідей і виступів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 19–20 березня 2014 р.). – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – С. 31–33 (0,17 д.а.).

9. Швецова Н. Е. Методы идентификации смены тренда экономического цикла / Н. Е. Швецова // Управління економічними системами: концепції, стратегії, інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 березня 2015 р.). – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 1. – С. 41–43 (0,17 д.а.).

10. Швецова Н. Е. Сущность и природа формирования инвестиционного потенциала инвестиционного потенциала экономических систем. / Н. Е. Швецова // European

practices and national reflections in the planning : International jubilee scientific-practical conference (Svishtov, 24–25 April 2015). – Svishtov, 2015. – С. 77–78 (0,13 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Швецова Н. Є. Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено удосконаленню теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробці науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку.

Узагальнено теоретичні положення з виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку та удосконалено теоретико-методичний підхід до його дослідження. Уточнено категорійний апарат щодо визначення понять «інвестиційний потенціал економічної системи», «економічний цикл». Виявлено та систематизовано контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи. Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи. Визначено загальні тенденції циклічного глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних економічних потоків. Здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями. Запропоновано кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки. Обґрунтовано підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу. Розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи з урахуванням виявлених трансформацій у процесах формування та розвитку інвестиційного потенціалу.

Ключові слова: глобальна економічна система, інвестиційний потенціал, економічний цикл, інвестиційні ресурси, інвестиційна місткість, інвестиційні ризики, глобальні трансформації, антициклічне регулювання.

АННОТАЦИЯ

Швецова Н. Е. Трансформация инвестиционного потенциала глобальной экономики в условиях циклического развития. - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2017.

Диссертационная работа посвящена совершенствованию теоретико-методологических основ исследования процесса трансформации инвестиционного потенциала глобальной экономической системы и разработке научно-практических рекомендаций по формированию комплекса его антициклического регулирования в архитектуре тенденций глобального экономического развития.

Обобщены теоретические положения по выявлению взаимосвязи между формированием глобального инвестиционного потенциала и цикличностью глобального экономического развития и усовершенствован теоретико-методический подход к его исследованию. Уточнен категориальный аппарат через уточнение содержания понятий «инвестиционный потенциал экономической системы», который определяется как экономическая категория, характеризующая способность экономической системы обеспечить наиболее эффективное освоение инвестиционных ресурсов (собственных и привлеченных) путем покрытия ее инвестиционной емкости; «экономический цикл», который определяется как этап развития экономики, в течение которого экономика проходит определенные фазы: поиск и накопление резервов для осуществления поступательного роста; рост экономики благодаря накопленным возможностям на предыдущем этапе; фазу пикового подъема при предельном привлечении всех возможных ресурсов; дальнейший спад деловой активности к предельному уровню, с которого будет начинаться следующий экономический цикл.

Выявлены и систематизированы контуры инвестиционного потенциала глобальной экономической системы. Усовершенствован научно-методический подход к оценке инвестиционного потенциала экономической системы через выделение методики расчета интегрального индекса инвестиционного потенциала стран, разработку алгоритма применения данных показателей с целью ранжирования стран мира по степени развития и эффективного использования имеющегося инвестиционного потенциала.

Определены общие тенденции циклического глобального экономического развития, структуру и направления динамики формирования глобальных экономических потоков. Осуществлена системная идентификация трансформаций, которые происходят под влиянием цикличности глобального экономического развития в процессе формирования инвестиционного потенциала глобальной экономики по количественным и качественным критериям, которые проявляются в долгосрочной тенденции к росту основных составляющих инвестиционного потенциала развивающихся стран; структурных трансформациях, происходящих в глобальных инвестиционных потоках; секторальных трендах глобальных инвестиционных потоков; субъектной и инфраструктурной архитектонике глобального инвестиционного рынка; стратегиях и формах осуществления международной инвестиционной деятельности.

Предложены количественные основы определения эффективных рычагов формирования инвестиционного потенциала стран в условиях глобальной экономической динамики. Обоснованы подходы к совершенствованию институциональных механизмов антициклического регулирования инвестиционного потенциала. Разработан механизм антициклического регулирования инвестиционного потенциала глобальной экономической системы, который характеризуется

дифференциацией рычагов механизма в зависимости от стадии экономического цикла, а именно: стадии подъема, пика экономического роста, кризиса и восстановления, что позволяет определить регулятивные инструменты, направленные на сокращение сроков и снижение негативных эффектов фазы спада и рецессии, а также сформировать необходимые институты и элементы инфраструктуры, запас технологической и финансовой прочности экономической системы, необходимые на этапе подъема и пика экономического роста.

Ключевые слова: глобальная экономическая система, инвестиционный потенциал, экономический цикл, инвестиционные ресурсы, инвестиционная емкость, инвестиционные риски, глобальные трансформации, антициклическое регулирования.

SUMMARY

Shvetsova N. E. Transformation of investment potential of global economy in the conditions of cyclic development. – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2017.

The dissertation is devoted to the improvement of the theoretical and methodological foundations of the study of the process of transformation of the investment potential of the global economic system and the development of scientific and practical recommendations on the formation of a complex of its countercyclical regulation in the architecture of trends in global economic development.

In the dissertation, theoretical on revealing of interrelation between formation of global investment potential and cyclicity of global economic development are generalized and the theoretical and methodological approach to its analysis is improved. The conceptual apparatus of the research was improved through clarification of definitions of the concepts «investment potential of the economic system», «economic cycle». The contours of the investment potential of the global economic system have been revealed and systematized. The scientific and methodological approach to assessing the investment potential of the economic system has been improved. The general trends of cyclical global economic development, the structure and directions of the dynamics of the formation of global economic flows are determined. Systemic identification of transformations that occur under the influence of the cyclical nature of global economic development in the process of forming the investment potential of the global economy by quantitative and qualitative criteria is carried out. The quantitative bases of definition of effective levers of formation of investment potential of the countries in conditions of global economic dynamics are offered. The approaches to the improvement of institutional mechanisms of anticyclical regulation of investment potential are grounded. The mechanism of anticyclical regulation of the investment potential of the global economic system is developed taking into account the revealed transformations in the processes of formation and development of investment potential.

Keywords: global economic system, investment potential, economic cycle, investment resources, investment capacity, investment risks, global transformations, countercyclical regulation.

ШВЕЦОВА НІНА ЄВГЕНІЇВНА

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 27.04.2017 р.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №51

Віддруковано з оригіналу макету замовника.
Центр оперативного друку «Документ Принт»
ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88
